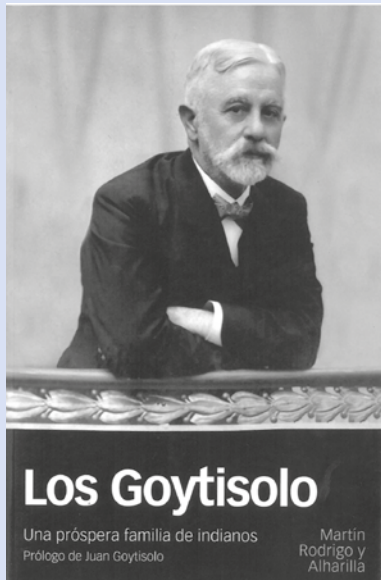

Liburuak

Iñaki Goigana Mendiguren

Kurik aldizkariaren bigarren zenbakia kaleratu zenetik hirugarren honetara artean, liburu uzta polita izan dugu osorik edo zati esanguratsu baten Lekeitio gaitzat hartu duten liburuetan. Horra gure eskuetaraino heldu direnen zerrenda.

Los Goytisolo. Una próspera familia de indianos. Martín Rodrigo y Alharilla, Marcial Pons Historia, 2016.

Gure herriaren historia ezagutu nahian gabiltzanok badakigu sumatzen dugu zenbaterainoko garrantzia izan zuen XIX. mendeak gaur garen honetan bihurtzen, baina usaintze horretatik aurrera sarrirentan hutsunea besterik ez dugu ikusten. Apenas dugun historia garaikidea aztertzen duten libururik eta ditugunak oso azalekoak. Bestalde, XX. mendean ondo aurreratu arte Lekeitio eta inguruko herrietan ezaugarri nagusienetako bat aipatzekotan ezin dezakegu

emigrazioa baztertu. Gure artetik Ameriketara joan zirenak ez ziren gutxi batzuk izan, ehundaka baino eta fenomeno horrek pisu handia izan du gure iraganean. Rodrigo y Alharillaren liburuak gai bi oiek aztertzen ditu Goytisolotarren ibilbide kubatarrean sakonduz.

Agustin Goytisolo Lazartaburu 1811ko uztailaren 11n jaio zen, ez edozelako familia batean. Ordurako ama, Magdalena Lezartaburu, bere senarrarengandik banatuta zegoen eta, aurretik izan zituen hiru neska-mutikoei, Agustin Goytisolo Rementeriarekin izan zuen bigarrena izan zen gure protagonista. Ez zen izan Agustin txikia, horregatik, erdituko zuen azkena, ondorengo urteetan hirugarren gizon batekin beste sei ekarri zituen mundura-eta Magdalenak.

Horrenbesteko familia ugari baten jaiotzeak, amak adore guztia jarri arren denak aurrera ateratzen eta ez zen gutxi izan Magdalenak egindakoa, laster hasi zen gure Agustin lanean, arotz. Baina, amaren odolekoa nonbait eta herrian ikusten zituen Ameriketara joanda aberastutakoen bidea berdindu nahian edo, Kubarako bidea hartu zuen 22 urte zituela.

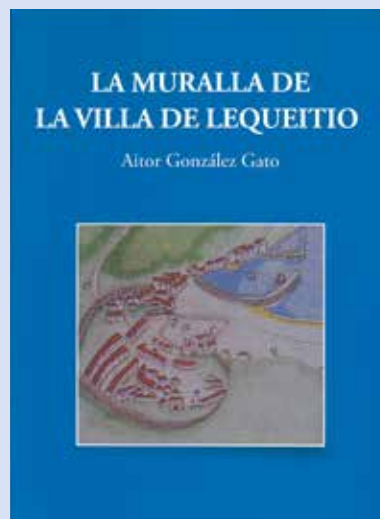
Kuban sekulako aberastasunak egin zituen esklabu lana erabiliz azukrea ekoizten Agustin Goytisolok, berak bakarrik edo beste lagun batzuk hartuta sozio, sarritan euskaldunak. 1870ean Bartzelonara erretiratu

zen eta Kubako ondasunak, denak ez, hiri kataluniarraren zabaltze eta handitze urbanistikoan inbertitu zituen bere onurak handituz. Halanda be, Agustinek pilatutako dirutzak bere oinordekoak jaten joan ziren ia aberastasunak guztiak agortu arte.

Labur, oso labur, esanda horra lekeitiar amerikano baten historia. Edozein modutan Goytisolotarren gaineko monografia honetan irakurleak hainbat eta hainbat informazio gehiago aurkituko du, batez ere burgesia katalanak Ameriketara pilatutako dirutzek Kataluniako hazkunde ekonomikoarekin izan zuten loturari buruzkoak, horretan baita Alharilla espezialista.

Ezin esan barik utzi liburuaren egileak Lekeitio egin zuen liburuaren beraren aurkezpena. Txalotzekoa da Bartzelonatik honaino etortzea liburu aurkezteko eta estimatzeko, baita ere, bertara batu zen jendetza eta guztien interesa.

La muralla de la villa de Lequeitio. Aitor González Gato, Autoedizioa, 2017.

Lekeitioko harresiaren gaineko monografiko hau lehenago egileak aurretik Bizkaiko zenbait uritako hiri-hormen gainean eginak dituen antzeko liburuen bilduma osatzera dator. Idazlea ez da arkeologoa ez historiagilea, baina badu eskarmentua, esan bezala, antzeko lanetan. Horregatik, akaso, adituen artean lan honek ez du oihartzun handirik izan, baina liburu honen ekarpena ez da zokoratzea merezi duena.

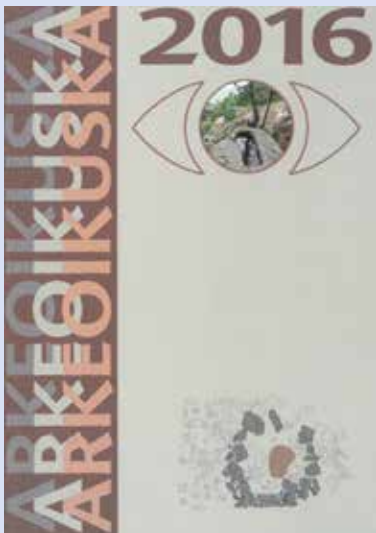
Orain arte idatzi diren lanak kontuan hartuta eta artxiboetan gordeta dagoen dokumentazio aberatsa, dena ez bada ere zati handi bat, erabilia, Gonzalezek gaur egunera arte heldu zaizkigun harresi zati handien eta urteetan zehar galdu ditugun parteen berri ematen digu, hor dagoela jakin arren, kasu handiegirik egin barik baztertua dugun gure herriko elementu arkitektoniko zaharrenetarikoa gainean.

Eskuen artean hartzen duen irakurleak harresiari buruzko hainbat informazio jakingarriz jantziko da. Gure iragana ezagutzeko honen antzeko hamaikaxto libururen faltan gara, beraz, akatsak akats, eskertzea besterik ez zaigu geratzen egileari lana.

Lekeitio en tiempos de la emperatriz Zita (2ª parte). José María Arriola Arana, Autoedizioa, 2016. Arriola jaunak 2015ean oparitu zigun Zita enperatrizaren Lekeitioko egonaldiari buruzko liburuxka batekin eta lan hark izan zuen arrakastak akuilatuta edo bigarren zati osagarri hau kaleratu du oraingoan. Arriola jauna ondo moldatzen da zuzenean edo zeharka ezagutu duen Lekeition eta

bertako jendeen artean eta, zer esanik ez, liburu eta eskrituren munduan. Hori guztiori ezagun du liburu honetan eta aurrekoan. Lanean zehar ikusiko ditugun pertsonaia, agiri, liburu, kale eta abarrak etxeko edo auzoko ditu eta berak dakien modura kontatzen du guztia, gozo eta dotore. Ondare jardunaldien barruan, 2017an eman zuen hitzaldian erakutsi zuen modura, Arriolak badu zale multzo handi bat bere kontakizunak gustuko dituen eta azken lan honek asetuko dituen.

Arkeoikuska 2016. Eusko Jaurlaritzza, 2017. Urtero legez, eta dagoeneko aspalditik, hutsik egin barik, Jaurlaritzaren Kultura Ondare Zuzendaritzak urtean zehar egindako indusketa arkeologikoen laburpena argitaratu du. Lekeition buruturiko lanak eta zenbaki honetan azaltzen direnak, honako hauek dira: Hirigune historikoan Beheko kaleko 22an, Dendari kaleko 29an eta 47n

egindako indusketak eta udal barrutian San Nikolas irlan egindakoa eta Armintxe kobazuloan aurkitutako Madaleine aroko marrazkien azterketa.

Escolatik eskolara. Xabier eta Aitor Iturbe, Lekeitioko Herri Eskola, 2017. Gure izatea garatzerakoan zerk duen eragina galdetzen hasiko bagina, ez litzateke azken erantzuna izango hezkuntza dela horretan garrantzitsuenetako elementuetako bat. Ba gure herriaren historian hezkuntzak

eman duenaren zati handi bat ekarri dute Iturbe anaien liburu honetara. Eman duena eta eman nahi duena, ze lanak zati bi ditu. Batetik, hasi XVI. mendean eta XX. mendera arte gure artxiboetan hezkuntzaren gainean zerikusi duten agiriak guztiak arakatu ditu Aitor Iturbek eta Xabierrek, berriz, gaur egungo Herriko Eskolen asmo pedagogikoak eta historia landu ditu. Bien artean aspaldiko belaunaldien eskola kontuak eta gaur egungo lehenagoko haien oinordeko eta lekuko diren eskola, maisu-maistra eta eskola-umeen gorabeherak, ez dirudien arren guzti-guztion historiaren berri.

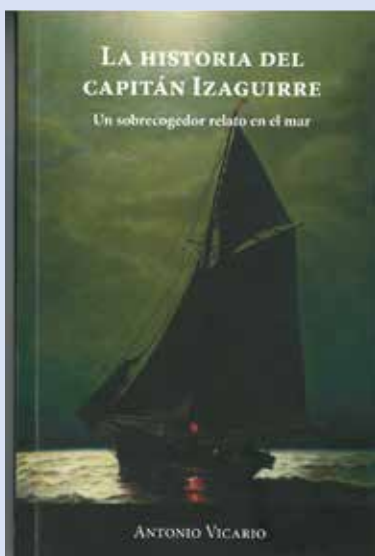
“Las aves monstruas”. **Bombardeos aéreos sobre Lekeitio, octubre de 1936**. Iñaki Goigogana, in Bombardeos en Euskadi (1936-1937), Gernikako Bakearen Museoa, 2017. Gernikako bonbardaketa oroitzeko Gernikako Bakearen Museoa urtero antolatzen duen mintegia 2017an Euskadin Gernikakoaz gain izan ziren hainbat bonbardaketen azterketan zentratu zen. Bonbardaketa kasu

oien artean, Lekeitiokoa. Beraz, hona dakarguna iazko apirillean Gernikan irakurri ziren txostenak dira eta hauen artean Lekeitori buruzkoa.

La depuración de las empleadas y empleados municipales en Bizkaia durante la Guerra Civil y la dictadura franquista (1936-1976). Aritz Ipiña Bidaurrazaga, IVAP, 2017. Errepresioaren gaineko historiografia geroz eta aberatsago baten barruan sartu behar dugun liburua dugu Ipiñarena. Aurreko Kuriken zenbaki baten aipatu genuen Anxo Ferreireoren euskal kleroaren kontrako errepresioari buruzko liburuaren antzera, Ipiñak

instituzio oso bat aztertu du frankismoak eman zion tratuan. Herriz herri eta funtzionarioz funtzionario, Ipiñak erretratu zehatza dakargu bere liburuan. Lekeitioko kasuan bertan ikusi dugu frankistak Lekeitio hartu zutenean 29 langile zituela udalak eta oietatik 16 kaleratu zituztela, % 57, erdiak baino gehiago. Ikusita Bizkai osoan gertatu zena, gurean izandakoa ez zen apartekoa izan. Ipiñak diosku lurraldeko udaletako langileen % 52ak beste horrenbeste pairatu zuela eta. Ipiña ez da datu hotzetan geratzen eta langile guztien izen-deiturak eta zehaztasunak ere badakartza. Liburu honetan datozenak, 81 urte izan arren, hotzikara berdinerdin sorrarazten dute nahiz eta garai hartako ankerkeriaren zati txiki bat besterik izan ez.

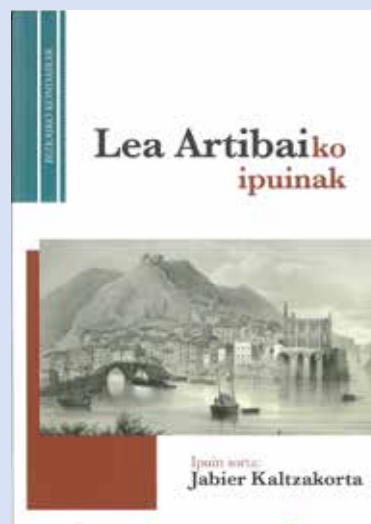
La historia del capitán Izaguirre. Un sobrecogedor relato en el mar. Antonio Vicario, Ediciones Ulzama, 2016. Belaontzien urrezko aroan kokaturiko itsas abenturaz osaturiko liburu honetan, irakurleak Anton Izaguirre izeneko lekeitiar kapitain baten itsas gora beherekin gozatuko du. XIX. mendean gertaturiko kasu historiko baten oinarrituta, irakurleak gustura ikusiko ditu nobelaren orrialdeetan sasoi hartako itsas munduari loturiko merkataritza, pirateria, arratza, eta abar eta baita garaiko historia bera ere.

Euskal Zine eta Bideo Bilera. 40 urte zinea eta euskara bultzatzen. Hainbat idazle, Euskal Herriko Unibertsitatea, 2017.

Benito Ansolak, besteak beste Jose Luis de la Torre eta Jon Granderen laguntzaz, orain 40 urte ereindako haziaren fruituak biltzen ditu liburu honek. Halanda be, lana ez da mugatzen Euskal Zine eta Bideo Bileraren historia kontatzera. Horretaz gain, bost artikulua eta Benito Ansolari Miren Agur Meabek egindako elkarrizketa batekin, bere txikian handia

den Lekeitioko zine jaialdiaren eta antzeko zinemaldiak euskal ikus-entzunezkoen mundura egin duten ekarpenaren berri ematen digu liburuak.

Lea Artibaiako ipuinak. Jabier Kaltzakortaren edizioa eta itzulpena, Bizkaiko Foru Aldundia, 2016. Kaltzakortak, Aldundiaren Bizkaiko kondairak sortaren barruan, liburu honetara Markinan, Lekeitioan, Ondarroan eta Aulestin baturiko 22 herri ipuin ekarri ditu. Kontakizunon transmisioa ia erabat galduta dagoen honetan ideia bikaina begitandu zaigu gure aurrekoen altxor hau gaur eguneko irakurleen eskuetara ekartzea. Baina gure hasierako poza liburu irakurri ostean ez da erabatekoa izan. Nago

gaur egungo irakurle askok liburuko testuaren euskara ereduarekin zailtasunak izango dituela bertan datorrena ulertzeko. Izan ere, irakurtzeko eta hizketarako darabiltzagun euskarak ez dira bat eta liburu ipuinak lekuan lekuko euskaran datoz. Ideia ederra, baina ez dakit ba beste era batera ez ote litzatekeen egin behar.